

ABELPRISEN

Abelprisvinner 2012

Endre Szemerédi

Ungarsk matematikk

Endre Szemerédi er en av mange prominente ungarske matematikere. Sammenlignet med det relativt lave folketallet (rundt 10 millioner), så har Ungarn fostret et imponerende antall skarpe matematikerhjerner, og deres bidrag til vår felles matematiske kunnskap er betydelig.

Når vi skal presentere en liste av innflytelsesrike ungarske matematikere kronologisk, er det naturlig å starte med **János Bolyai** (1802-1860). Den store matematikeren Gauss skrev om Bolyai at *denne unge geometeren er et geni av første klasse*. Bolyai var en mester på flere områder, språk, musikk og matematikk. Hans viktigste bidrag til matematikk er utviklingen av *ikke-euklidisk geometri*, noe som løste det eldgamle problemet rundt uavhengigheten til Euklids parallellaksjom.

János Neumann (1903-1957), eller **John von Neumann** er kanskje den mest innflytelsesrike av alle ungarske matematikere. Hans arbeider spenner over tallrike områder av matematikk, og langt inn i økonomi, fysikk og informatikk. Von Neumann hadde en svært hurtig-arbeidende hjerne i tillegg til fotografisk hukommelse. Israel Halperin sa om von Neumann; *Å holde tritt med han var... umulig. Du hadde følelsen av å jakte på en racerbil med trehjulsykkel.*

Paul Erdős (1913-1996) var en nokså eksentrisk matematiker, som arbeidet innen flere områder av matematikk, spesielt kombinatorikk, grafteori og tallteori. Erdős publiserte rundt 1500 arbeider gjennom sin karriere, mer enn noen annen matematiker i historien, og han samarbeidet direkte med til sammen 511 medforfattere.

Erdős tilbrakte mesteparten av sitt liv som vagebond. Han reiste mellom konferanser og hjemmene til kolleger over hele verden. Typisk nok kunne han dukke opp på døren til en kollega og proklamere; *mitt sinn er åpent*, hvorpå han ble boende lenge

nok til å skrive et par artikler sammen med verten, før han igjen dro videre noen dager senere.

I 2005 fikk **Péter D. Lax** (1926-) den tredje Abelprisen, *for sine banebrytende bidrag til teorien for partielle differensialligninger, til anvendelsen av slike ligninger og til å beregne løsningene for slike ligninger*. Lax har bidratt til ulike felt innen ren og anvendt matematikk, bl.a. innen integrable systemer, fluidmekanikk og hyperbolske konserveringslover.

Den yngste ungarske matematikeren vi tar med er **László Lovász** (1948-). Lovász er mest kjent for sine arbeider innen kombinatorikk og han for disse ble han tildelt Wolfprisen og Knuthprisen in 1999 og Kyotoprisen i 2010. Han var også president i den internasjonale matematikerunionen i perioden 2007-2010.

Denne lista inneholder kun de aller ypperste av ungarske matematikere. Men det finnes fortsatt mange andre store navn. Folk som **Haar**, **Riesz**, **Turán**, **Bott** og **Kollar**, for å nevne noen, er alle meget anerkjent i det matematiske samfunnet, og verdsatt for sine bidrag på ulike felt.

